

Svitlana Burachkovska,
deputy director for educational work,
teacher of primary classes, higher category
of Odessa lyceum N 5 of the Odessa city council
Odessa, Ukraine
[buriachkovska85@gmail.com](mailto:buryachkovska85@gmail.com)

PROGRAM OF MEASURES FOR THE DEVELOPMENT OF ACADEMIC INTEGRITY IN THE INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Abstract. Ways to improve management activities in the institution of general secondary education on the basis of academic integrity through a program of activities for all participants in the educational process to develop academic integrity are proposed

Key words: academic integrity, responsibility, policy of academic integrity, management, quality of education.

Дата надходження до редакції 28.10.2023

© Бурачківська С.С., 2023

УДК 356.15-053.4/6

Дікова-Фаворська Олена Михайлівна,
доктор соціологічних наук, професор
Житомирський інститут післядипломної педагогічної освіти
Україна, м. Житимир
<https://orcid.org/0000-0002-1600-6875>

ДИТЯЧЕ ВОЛОНТЕРСТВО В ЧАСИ ВІЙНИ ЯК РЕСУРС ПРОЦЕСУ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИХОВНОЇ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Анотація. В статті розглядається феномен волонтерства як прояву консолідації в суспільстві. Проаналізовано види та чинники волонтерського руху в Україні та їх вплив на трансформацію виховної парадигми сучасного закладу освіти. Доведено, що дитяче волонтерство виступає потужним ресурсом соціальної спрямованості здобувачів освіти, що дозволить сформуванню їх громадянську компетентність.

Ключові слова: волонтерство, дитяче волонтерство, волонтерський рух, види волонтерської діяльності, чинники волонтерської діяльності, громадянська компетентність.

Повномасштабне вторгнення армії російської федерації на територію суверенної, незалежної України 24 лютого 2022 року змінили докорінно життя громадян. Тривога та ризики щодо окупації, втрати життя та власного житла поглибили стрес та травму війни. Психологічна стійкість як жертв війни, так і тих, хто перебував на відносно небезпечних територіях потребувала відновлення ресурсів. Для багатьох українців долучення до допомоги армії та тим, хто опинився у кризовій ситуації, стало рятувальним кругом в актуальній ситуації. Адже згуртована діяльність в колі однодумців, долучення до волонтерства надавало можливість наповнити власне життя новим значущим змістом.

Волонтерство сприймалося як порятунок від панічних настроїв, як ресурс збереження та відновлення резистентності в умовах війни, як форма причетності до майбутньої перемоги та особистого її наближення.

Термін ВОЛОНТЕРСТВО - від латинської VOLUNTAS (вільне волевиявлення) - добровільна суспільно корисна діяльність. Закон України "Про волонтерську діяльність" визначає волонтерство як добровільну, неприбуткову соціально спрямовану діяльність, що здійснюється волонтером шляхом надання всілякої допомоги (безоплатних робіт та послуг). Згідно з цим Законом волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності і ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності та неприбутковості [1].

Волонтерство є однією з форм благодійності, в також виступає однією з підвалин громадянського суспільства. Під час війни волонтерські організації, що мали багаторічний досвід

в організації допомоги Збройним силам України (ЗСУ), посилили рівень довіри і авторитету серед українців, що обрали волонтерство власною поведінковою стратегією. Серед таких організацій “Повернись живим”, Фонд Сергія Притули, “Народний проєкт”, Волонтерська сотня “Україна-світ”, Центр “Миротворець” та багато інших як всеукраїнського, так і регіонального рівня.

Про історію руху. Він бере свій початок, як традиційно вважається, у 1859 році. Саме цього року Анрі Дюнан, журналіст, після битви під Сольферино виступив з пропозицією щодо створення Червоного Хреста - об'єднання, що мало функціонувати на добровільних, безоплатних засадах, надаючи першу медичну допомогу пораненим воїнам.

Друга історична згадка про масштабний волонтерський проєкт була зафіксована у 1920 році поблизу Страсбурга, де французька та німецька молодь долучилася до відновлення ферм, які були пошкоджені в результаті бойових дій.

14 вересня 1990 року на XI Конгресі Міжнародної асоціації волонтерів було прийнято Загальну декларацію волонтерів [2], волонтерство було визнано добровільною, активною, спільною або особистою участю громадян в житті людських спільнот для реалізації їх основних людських потреб та покращення якості життя. Волонтери розглядають свою діяльність як інструмент соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку.

Отже, волонтерство – добровільна, неприбуткова діяльність окремих осіб-волонтерів, спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у кризовій ситуації, потребують допомоги третьої сторони і, в свою чергу, сприяє самореалізації волонтера. Українські науковці, досліджуючи феномен волонтерської діяльності (А. Капська, Т. Крижановська, І Мазій, О. Хижняк) окреслюють основні принципи волонтерства: самовідданість та альтруїзм, прозорість діяльності, гуманізм, співчуття, добровільність, милосердя, партнерство.

Проте феномен волонтерства, що значно помолодшав ще залишається поза увагою дослідників. Війна проти армій росії згуртувала не тільки дорослих громадян України, але і долучила до різних форм допомоги дітей різного віку. Результати їх діяльності вражають.

Аналізуючи з відкритих джерел звіти про результати такої діяльності, можемо окреслити певні види благодійництва та волонтерства:

- індивідуальні ініціативи;
- організована згуртованість учнів на базі закладів освіти всіх рівнів;
- допомога батькам у волонтерській діяльності
- переформатування творчих колективів в гастрольних турах та творчому звітуванні у зборі коштів на допомогу ЗСУ.

Окремо необхідно відзначити, що волонтерство стає частиною ролевих ігор дітей, які при моделюванні дій Тероборони, звертаються до перехожих, закликаючи їх підтримувати військових.

Щодо благодійних акцій в країнах перебування, то вони мають свої особливості:

- допомога ЗСУ;
- підтримка (фокусування) уваги до українців, що перебувають в країні, як представників мужнього, героїчного народу, який своїм вражаючим героїзмом та військовим мистецтвом захищає Європу від російської навали,
- демонстрація певної соціальної позиції в країні перебування.

Цікавою є мотивація українців, зокрема дітей, щодо активного залучення до благодійності та волонтерства.

З метою дослідження мотиваційних чинників щодо участі у волонтерському русі нами були опитані учні - благодійники та волонтери (N=255), що були учасниками проєкту Житомирської ГО «Євроклуб» “Навчаємося. Навчаємо. Прямуюємо разом”, який був реалізований у термін з березня по жовтень 2022 року за підтримки Представництва ЄС в Україні.

Респондентами виступали лідери євроклубівських команд -партнерів проєкту Житомирщини та Одещини з 18 закладів загальної середньої освіти та учні 1-2 курсів Новоград-Волинського фахового медичного коледжу. Цих дітей та підлітків відрізняє свідомо підтримка євроінтеграційного курсу держави, вони виступають активними провайдерами європейської ідеї не тільки в закладах освіти, а і в місцевих громадах.

Вік опитаних – 10-19 років, з них – 91,8% – учні ЗЗСО, 8,2% – учні коледжу.

В ході нашого опитування ми визначили **НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ**, до яких долучені респонденти. Згідно отриманих відповідей, наймасовішою виступає допомога ЗСУ – 91%, допомога внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та пораненим складає 3,0% та 2.6% відповідно.

Щодо **ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ**, то першу позицію посідає збір коштів – про це повідомили 61,2% опитаних; збір речей – 45,1%, приготування їжі – 37,3%, виготовлення сувенірів та речей на продаж – 23,9%, плетіння сіток, «кікімор» та шкарпеток – 26,5% і 4,9% відповідно (див.рис.1).

Рис.1 Види волонтерської діяльності, %*

* Сума відповідей не дорівнює 100%, оскільки респонденти могли обрати декілька варіантів відповідей

Безумовно нас цікавило питання, що сформувало потребу залучення до волонтерства та добродійності. Відповіді на це питання розподілилися наступним чином:

- за власною ініціативою – 42,5 %
- відповідь на пропозицію закладу освіти – 39,6%
- як допомога батькам- волонтерам – 15,7%

Надані відповіді свідчать про високий рівень соціальної відповідальності опитаних, їх громадянську позицію та патріотизм. Особливо відзначаємо, що навчальні заклади виступають лідерами в організації допомоги армії та постраждалим у наслідок війни.

Досліджуючи **МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ**, респонденти мали можливість обрати декілька варіантів відповідей. Безперечним лідером серед відповідей визначено прагнення допомогти ЗСУ. Про це повідомили 94,8 % респондентів (див. рис.2).

Волонтерство виступає своєрідним ресурсом резистентності, про що свідчать і відповіді молодих людей. Так, через участь у волонтерській діяльності 57,1% опитаних посилюють власну віру у Перемогу, а 44,8% бажають відчувати себе потрібними

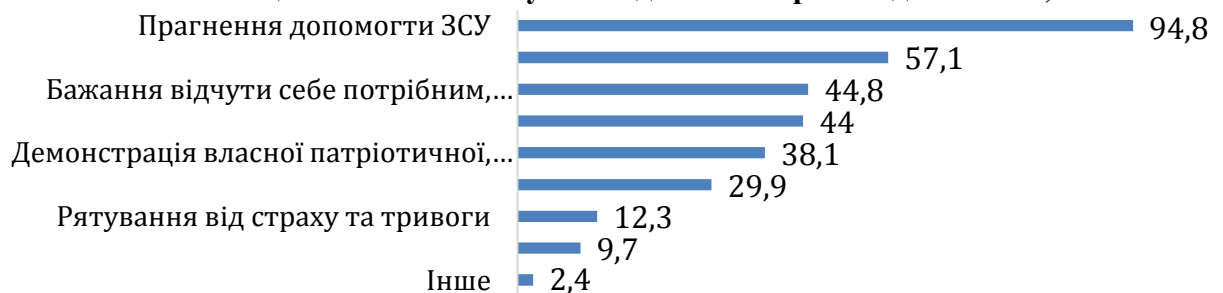
Під час опитування учні продемонстрували високий рівень емпатії до тих, хто постраждав під час війни та готові підтримувати їх своєю діяльністю. Про це повідомили 44% підлітків.

Відзначаємо, що через реалізацію волонтерської діяльності респонденти демонструють власну патріотичну та проукраїнську позицію – 38.1%, а відчують себе дорослими та відповідальними – 29,9% опитаних.

Проте слід відзначити, що 12,3% респондентів визначили для себе участь у колективній діяльності по організації допомоги як інструмент подолання страху і тривоги.

Саме у колі однодумців та україноцентрованих громадян респонденти сподіваються знайти нових друзів – 9,7%.

Рис.2 Мотиваційні чинники залучення до волонтерської діяльності, %*

* Сума відповідей не дорівнює 100%, оскільки респонденти могли обрати декілька варіантів відповідей

Серед основних відмінних рис, якими володіти волонтери, молоді люди окреслили наступні:

- відповідальність
- доброта
- патріотизм
- щирість
- цілеспрямованість

Представлене опитування не претендує на репрезентативність, проте феномен дитячого волонтерства має бути у фокусі уваги соціологів та заслуговує на більш ґрунтовне дослідження.

Висновки. Війна згуртувала українців у свідомій боротьбі за свободу, незалежність та національну ідентичність. Вона мобілізувала людей різного віку, статусу, рівня освіти у допомозі ЗСУ та особам, що були вимушені залишити свої рідні міста через втрату житла, страх окупації та високий рівень небезпеки. Серед тих громадян, що знайшли власний ресурс резистентності є не тільки дорослі, але й діти та підлітки. Саме вони демонструють українську центристську позицію у своїй діяльності, непохитну віру у незламність нації, силу і мужність армії та віру у Перемогу.

Війна не лише спричинила поштовх благодійності, вона підняла на вищий рівень, надала цілісності, системності та організованості волонтерський рух, який сповнений високої ноти патріотизму, віри у власні сили, героїзм ЗСУ та мужність та незламність українського народу.

Отже, залучення на добровільних засадах до соціально значимої діяльності – волонтерства та добротності- дітей та підлітків дозволило вирішити низку нагальних питань:

- волонтерство стало ресурсом для збереження резистентності в умовах війни;
- волонтерство стало інструментом у формуванні активної національно-патріотичної свідомості позбавленої формалізму, консолідації в закладах освіти, громадах, суспільстві;
- добротність сприяла поглибленню емпатії та активізувала ресурси взаємодопомоги;
- волонтерство дозволило розширити та створити нові комунікаційні зв'язки з однолітками, які долучилися до соціально схвальної діяльності.

Покоління дітей та підлітків, що стали свідками безпідставної жорстокості та варварських злочинів, в тому числі щодо мирного населення, зокрема дітей, стане провідником волонтерства як добровільної соціально спрямованої діяльності, носієм духовно-моральних позицій, усвідомлення власної гідності та громадянського обов'язку у міжнародному співтоваристві [3]. В цьому контексті волонтерство та благодійність виступають потужними інструментами у справі формування свідомої «готовності до національного спротиву, підвищення суспільної значущості та поваги до військової служби, мотивації громадян до набуття ними необхідних компетентностей» у сфері утвердження української національної ідентичності та україноцентризму [3].

У процесі трансформації виховної парадигми сучасного закладу освіти волонтерство виступає потужним ресурсом за своєю соціальною спрямованістю, що дозволить сформувати громадянську компетентність здобувача освіти, який добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги для активного залучення у відновленні та оновленні України у повоєнний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

Загальна Декларація Волонтерів, прийнята на XI Конгресі Міжнародної асоціації волонтерів, Права людини: навч. посіб. К.:Просвіта 2002, С.67-80

Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

[Про затвердження концептуальних засад реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти МОН України; Наказ від 30.07.2024 № 1072 Про затвердження концептуальних... | від 30.07.2024 № 1072 \(rada.gov.ua\)](#)

[Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках](#)
.Постанова Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи від 15.12.2023 № 1322 URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>

REFERENCES

Pro volontersku diialnist : Zakon Ukrainy vid 19.04.2011 № 3236-VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

Zahalna Deklaratsiia Volonteriv, pryiniata na KhI Konhresi Mizhnarodnoi asotsiatsii volonteriv, Prava liudyny: navch. posib. K. : Prosvita 2002, P.67-80

Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti Zakon Ukrainy vid 13.12.2022 № 2834-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

Pro zatverdzhennia kontseptualnykh zasad reformuvannia istorychnoi osvity v systemi zahalnoi serednoi osvity MON Ukrainy; Nakaz vid 30.07.2024 № 1072 Pro zatverdzhennia kontseptualnykh... | vid 30.07.2024 № 1072 (rada.gov.ua)

Pro skhvalennia Stratehii utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2023-2025 rokakh

Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy; Stratehiia, Plan, Zakhody vid 15.12.2023 № 1322 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>

Olena Dikova-Favorska,

Doctor of Sociological Sciences,
Professor Zhytomyr Institute of Postgraduate
Pedagogical Education,
Zhytomyr, Ukraine

CHILDREN'S VOLUNTEERING DURING WAR AS A RESOURCE FOR THE PROCESS OF TRANSFORMING THE EDUCATIONAL PARADIGM OF A MODERN EDUCATIONAL INSTITUTION

Annotation. The article examines the phenomenon of volunteering as a manifestation of consolidation in society. The types and factors of the volunteer movement in Ukraine and their influence on the transformation of the educational paradigm of a modern educational institution are analyzed. It has been proven that children's volunteering is a powerful resource for the social orientation of education seekers, which will allow them to develop their civic competence.

Keywords: volunteering, children's volunteering, volunteering movement, types of volunteering, factors of volunteering, civic competence.

Дата надходження до редакції 28.10.2023

©. Дікова-Фаворська О. М., 2023